

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานทางวัฒนธรรมประจำชาติมาอย่างช้านาน สังคมไทยทุกระดับจึงได้รับอิทธิพลของหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ส่งผลให้ศาสนาพุทธมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทย ความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาได้ซึมแทรกผสมผสานอยู่ในแนวความคิด จิตใจ และกิจกรรมทุกด้านของวิถีชีวิตไทย (พระธรรมปิฎก [ประยูรธ. ปยุตฺโต], 2540; เวทย์ บุญคุ้ม, 2543; เอกธวัช หนูคำ, 2541)

พระสงฆ์เป็นศาสนบุคคลมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทย นอกจากเป็นผู้เผยแผ่ สืบต่อพระพุทธศาสนา ที่มีการดำรงชีวิตที่แตกต่างจากฆราวาส มีพระวินัยที่เคร่งครัด มีวัตรปฏิบัติที่เข้มงวด โดยดำรงความเป็นผู้บริสุทธิ์ อีกทั้ง ยังมีบทบาทในสังคมอีกหลายประการที่ล้วนเป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น การเป็นผู้ให้ความรู้แก่กุลบุตรกุลธิดา พระสงฆ์จึงได้รับการยกย่องจากประชาชนให้อยู่ในฐานะที่เคารพสักการะ ดังที่พระราชวรมุนี (ประยูรธ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า

“พระสงฆ์จะต้องแยกตัวเด็ดขาดออกไปจากประชาชนและปลีกตัวอยู่โดยลำพัง เพราะการออกบวชก็คืออุบาย หรือการที่จะเข้าไปถึงจุดมุ่งหมายของชีวิต พรหมจรรย์โดยสะดวกและรวดเร็วขึ้น เมื่อบวชแล้วก็ต้องอาศัยปัจจัยที่เป็นเครื่องดำรงชีวิตด้านวัตถุจากประชาชน ดังนั้นเพื่อปฏิบัติจนประสบผลสำเร็จ ทางจิตปัญญาหรือจิตใจที่สูงขึ้น ก็สมควรจะต้องนำมาแนะนำสั่งสอนแก่ประชาชนที่ตนได้อาศัยปัจจัยสี่เลี้ยงชีวิตนั้น จึงเกิดเป็นข้อผูกพันต่อกันในรูปการตอบแทน โดยที่ฝ่ายหนึ่งให้ด้านวัตถุ และอีกฝ่ายหนึ่งให้ทางด้านจิตใจ มิใช่การซื้อขายหรือกู้ยืม เพราะประกอบด้วยคุณค่าทางจิตใจ เป็นเรื่องของความศรัทธา และความเมตตาที่แต่ละฝ่ายมีต่อกัน ซึ่งความผูกพันทำให้เกิดความสัมพันธ์ในแบบอาศัยกันและกัน ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนมาโดยตลอดประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยถึงสมัยปัจจุบัน”

(พระราชวรมุนี [ประยูรธ. ปยุตฺโต], 2527)

คุณลักษณะการประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ที่ดีเหล่านี้ ล้วนได้มาจากการศึกษาของพระสงฆ์
 ดังนั้น การศึกษาของคณะสงฆ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในด้านที่เป็นเครื่องเสริมสร้างคุณภาพ
 แก่บุคลากรที่เป็นกำลังของพระพุทธศาสนาในปัจจุบันและอนาคต และในด้านที่เป็นช่องทางให้ผู้
 เสียเปรียบได้เคลื่อนย้ายสถานะทางสังคม ทำให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษา(พระราชวรมุณี
 [ประยูร ปรยุตโต], 2529) แต่ด้วยสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่าง
 รวดเร็ว การศึกษาสงฆ์ที่เน้นเรื่องการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี และแผนกธรรมแต่อย่าง
 เดียวไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น พระสงฆ์จึงต้องเรียนวิชาทาง
 โลกควบคู่ไปด้วย ดังที่พระราชวรมุณี (ประยูร ปรยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า

“การเล่าเรียนวิชาทางโลกหรือความรู้อย่างสมัยใหม่ ก็ช่วยให้พระภิกษุ สามเณร
 รู้เท่าทัน และพูดกันรู้เรื่องกับคนร่วมสมัยในสังคมหรือประเทศของตน ไม่ใช่
 แปลกหน้ากันหรือมีทัศนคติไม่ดีต่อกัน ฟังกันไม่ได้ จนเป็นอุปสรรคแก่การสั่ง
 สอนธรรมและการเผยแผ่พระศาสนา”

(พระราชวรมุณี [ประยูร ปรยุตโต], 2527)

ความสำคัญของการเรียนทางโลก ปรากฏในพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ
 สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก (จวน อภูริยาธิบดีมหาเถร) เมื่อ พ.ศ.2514 ว่า “การศึกษา
 ทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของโลก การศึกษาพระปริยัติธรรมก็จำเป็น
 ต้องอนุวัตไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลกบ้าง จึงเห็นสมควรที่จะมีหลักสูตรในการเรียน
 พระปริยัติธรรมอีกแผนกหนึ่ง คือ หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ศึกษา
 ได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้มีประโยชน์ได้ทั้งในทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป” (กรมการศาสนา,
 2541) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จึงเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของคณะสงฆ์ที่
 มุ่งส่งเสริมสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนวิชาสามัญศึกษาไปพร้อมๆ กับวิชาธรรมและบาลี
 กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ประกาศระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม
 แผนกสามัญศึกษาขึ้น เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ
 ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2535 ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นระเบียบ
 สำนักพระพุทธศาสนาว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2546 โดยใช้
 หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอน (กองพุทธศาสนา,
 2548; สมชาย บัวเล็ก, 2535)

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายพระศาสนาและฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือ ทางฝ่ายศาสนาก็จะได้ศาสนทายาท ที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธศาสนาอย่างแท้จริงเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในสมณธรรมสมควรแก่ภาวะ สามารถธำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาบทไปแล้วก็สามารถเข้าต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้ารับราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าให้แก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไปได้ด้วย (กรมการศาสนา, 2535) จากการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จึงถือว่าตอบสนองนโยบายการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ทำให้พระภิกษุสามเณรที่มาจากครอบครัวที่ยากจนได้รับโอกาสทางการศึกษา เชื้อประโยชน์ในการศึกษานักธรรมบาลี และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับวัด (รังสรรค์ ทิมพันธ์พงศ์ และคณะ, 2538) จึงทำให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขยายจำนวนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จากระยะเริ่มแรกที่มีเพียงจำนวน 51 แห่ง ในปี พ.ศ. 2514 ปัจจุบันได้เจริญก้าวหน้ากระจายไปตามต่างจังหวัด กระทั่งในปี พ.ศ. 2548 พบว่ามีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจำนวนถึง 400 แห่ง (สำนักงานพระพุทธศาสนา, 2548)

แม้ว่ารัฐจะให้การสนับสนุนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ออกไปยังต่างจังหวัดมากขึ้น แต่ก็พบว่าการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังมีปัญหาอยู่มาก จากการสัมมนากลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ระหว่างวันที่ 4 - 6 กันยายน พ.ศ. 2540 พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ขาดการดูแลเอาใจใส่จากทางราชการ ขาดหน่วยงานราชการในส่วนภูมิภาคในการนิเทศติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล ตลอดจนมีปัญหาในการดำเนินการ เช่น ปัญหาด้านงบประมาณ ดังเห็นได้จากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอกับความต้องการ ทำให้ไม่สามารถจัดหาหรือจัดจ้างครูและอุปกรณ์ทางการศึกษาตามที่ต้องการได้อย่างพอเพียง จำนวนคู่มือแต่ละรายวิชาไม่เพียงพอกับจำนวนครูผู้สอน รวมทั้งไม่สามารถขยายสถานที่เรียนให้มีสัดส่วนพอเหมาะกับจำนวนของผู้เรียนที่เพิ่มขึ้น โรงเรียนจึงต้องอาศัยงบประมาณเพิ่มเติมจากประชาชน อีกทั้ง ยังพบปัญหาด้านบุคลากร ได้แก่ ปัญหาการลาออกของครูผู้สอน ทำให้การเรียนการสอนไม่มีความต่อเนื่อง ปัญหาขาดแคลนครูที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง โดยเฉพาะวิชาบังคับ หรือวิชาหลัก ครูผู้สอนมีวุฒิไม่ตรงกับวิชาที่สอน ข้ำยังขาดการการอบรมเกี่ยวกับเนื้อหาหลักสูตร เทคนิค และวิธีสอนแบบต่างๆ ทำให้ประสบปัญหาในกระบวนการเรียนการสอน โดยเฉพาะครูพระภิกษุสงฆ์ที่ไม่จบทางด้านการศึกษาโดยตรง นอกจากนั้น ยังมีปัญหาด้านการพัฒนาหลักสูตร ทำให้เนื้อหาวิชาไม่สอดคล้องกับความต้องการ

ของผู้เรียน การวางแผนการสอนการจัดกิจกรรมการสอน ไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนการสอน ขาดความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทำให้การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ไม่มีประสิทธิภาพและไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร (กองแผนงาน กรมการศาสนา, 2535; พระธีรภักดิ์ คะรัมย์, 2544; สมชาย บัวเล็ก, 2535)

ปัญหาที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อคุณภาพทางการเรียนการสอนอย่างมาก โดยเฉพาะในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ.) ได้เปรียบเทียบระดับคุณภาพของผู้เรียนกับโรงเรียนในสังกัดหน่วยงานอื่น พบว่า ในมาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรโรงเรียนนั้น โรงเรียนสำหรับพระสงฆ์และสามเณร ยังมีคุณภาพน้อยกว่าโรงเรียนที่สังกัดหน่วยงานอื่น (สมศ., 2549) นอกจากนี้ ยังมีปัญหาด้านพฤติกรรม ได้แก่ การขาดสติและความประพฤติหย่อนยาน คือ มีวิชาแต่ขาดจรณะ พระและสามเณรประพฤติผิดพระธรรมวินัย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนต่างพากันเอือมระอาพฤติกรรมของพระสงฆ์ และสามเณรในวัด ทำให้วิถีแห่งความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนลดน้อยลง (พระมหาหรรษา นิธิบุญยากร, 2545; กิตติพงศ์ หัสจำนงค์ (สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2548)) ด้วยเหตุนี้ รายงานการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้เสนอแนะไว้ว่า การแก้ปัญหาในการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา "จะต้องสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน" (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548)

จากแนวคิดดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ โดยเฉพาะในเขตภาคใต้ เนื่องจากภาคใต้เป็นพื้นที่ที่พระพุทธศาสนา ลัทธิลังกาวงศ์ ได้แผ่ขยายเข้ามาในพื้นที่แห่งนี้เป็นครั้งแรกในดินแดนสุวรรณภูมิเมื่อประมาณปี พ.ศ.1700 และได้แผ่ขยายจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2548 มีจำนวนวัดมากถึง 2,255 วัด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548) และมีวัดที่ขอเปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญจำนวน 21 แห่ง แต่การจัดการศึกษาของสถาบันศาสนาก็ยังมีปัญหาอยู่มาก ประยูร จรรย์วิญญู นักวิชาการศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2549) กล่าวว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ในพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้มีปัญหาในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่สะท้อนว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรมในภาคใต้ประสบปัญหาทางปริมาณมากที่สุด (มานพ พลไพรินทร์, 2526) นอกจากนี้ ภาคใต้เป็นภาคที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมของประชาชนค่อนข้างสูง จากการนับถือศาสนาที่แตกต่างกัน เช่น ศาสนาพุทธ

ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ที่สำคัญ ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ในภาคใต้ ซึ่งตามประกาศคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เรื่อง กำหนดกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดทางภาคใต้ 14 จังหวัด อยู่ในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 2

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคใต้
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคใต้
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคใต้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้” มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. พื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ในการศึกษาคั้งนี้คือโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคใต้ จำนวน 21 แห่ง ซึ่งมีขั้นตอนในการคัดเลือกพื้นที่ ดังนี้

1.1 จัดกลุ่มโรงเรียน โดยใช้เกณฑ์ของสำนักงานพระพุทธศาสนาที่แบ่งตามจำนวนนักเรียนเป็นหลัก ซึ่งสามารถแบ่งโรงเรียนได้ 3 ขนาด คือ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก แต่เนื่องจากในภาคใต้ไม่มีโรงเรียนขนาดใหญ่ จึงมีโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กทั้งหมด 21 แห่ง

1.2 สุ่มรายชื่อโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย จึงได้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 2 แห่ง คือ โรงเรียน ก. และโรงเรียน ข.

2. ประเด็นที่ศึกษา การวิจัยนี้ มุ่งศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ โดยผู้วิจัยแบ่งประเด็นที่ศึกษาออกเป็น 2 ประเด็นคือ

2.1 สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ โดยมีประเด็นที่ศึกษาทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

- 2.1.1 ด้านวิชาการ
- 2.1.2 ด้านงบประมาณ
- 2.1.3 ด้านบุคลากร
- 2.1.4 ด้านการบริหารทั่วไป

2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ จำแนกได้เป็น 3 ปัจจัย ได้แก่

2.2.1 ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น ปัจจัยด้านค่านิยมความเชื่อ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

2.2.2 ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน จำแนกเป็น ลักษณะและองค์ประกอบของชุมชน และคุณลักษณะของบุคคลในชุมชน

2.2.3 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ประกอบด้วย ปัจจัยด้านบุคลากรของโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน และปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

โรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ หมายถึง โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่จัดการเรียนการสอนสำหรับพระภิกษุสามเณร และได้รับการจัดตั้งตามระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2546 ซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัด ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา กระบี่ ตรัง ระนอง พังงา ภูเก็ต พัทลุง สตูล ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่ได้รับการแต่งตั้งในฐานะคณะกรรมการสถานศึกษาและไม่ได้รับการแต่งตั้งที่มีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน หมายถึง ความร่วมมือของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ สนับสนุน และเสนอแนะในการจัดการศึกษา 4 ด้าน ดังนี้

- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาด้านวิชาการ หมายถึง ความร่วมมือของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ สนับสนุน และเสนอแนะในการร่างหลักสูตร การวางแผนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดหาอุปกรณ์ สื่อ การเรียนการสอน และการรับทราบผลการดำเนินงานของโรงเรียน
- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาด้านงบประมาณ หมายถึง ความร่วมมือของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ สนับสนุน และเสนอแนะในการวางแผนรายการใช้จ่าย และการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทางการเงิน
- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาด้านบุคลากร หมายถึง ความร่วมมือของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ สนับสนุน และเสนอแนะในการคัดเลือกบุคลากร การติดตามและประเมินผลการทำงานของบุคลากร และการสรรหาวิทยากร
- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาด้านการบริหารงานทั่วไป หมายถึง ความร่วมมือของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ สนับสนุน และเสนอแนะในการช่วยเหลือในการดูแล บำรุงอาคารสถานที่ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน การสนับสนุนกิจการนักเรียน การเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ ค้นคว้าของนักเรียนและการรับบริการจากทางโรงเรียน

แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในพัฒนาโรงเรียน หมายถึง ข้อเสนอที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

คณะกรรมการสถานศึกษา หมายถึง คณะบุคคลที่ได้รับโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในรูปแบบคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งเป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคู่มือการสรรหาและการเลือกคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีอำนาจหน้าที่ในการกำกับ ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียน

บุคลากรของโรงเรียน หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งประกอบด้วย

- ผู้จัดการโรงเรียน หมายถึง เจ้าอาวาสที่ดูแลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และเป็นผู้ที่ถือใบอนุญาตการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
- ผู้อำนวยการ หมายถึง พระภิกษุผู้ทำหน้าที่หัวหน้าสถานศึกษา

- ครู หมายถึง บุคลากรที่เป็นคุณุหัสดี และพระภิกษุสงฆ์ผู้ทำหน้าที่หลักทางด้าน การเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

นักเรียน หมายถึง พระภิกษุ หรือสามเณรที่กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ในโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้” โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคใต้ มีวิธีการวิจัย คือ การสัมภาษณ์และการสังเกตแบบ ไม่มีส่วนร่วม

1. การสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม ในภาคใต้

1.1 ผู้ให้ข้อมูล แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มชุมชน กลุ่มชุมชนโรงเรียน ก. ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนซึ่งได้เลือกแบบเจาะจง จำนวน 3 คน คือ ประธานชุมชน รองประธานชุมชน และสมาชิกสภาเทศบาล ส่วนประชาชนใน ชุมชนได้ใช้วิธีการเลือกแบบ snowball sampling จำนวน 12 คน รวมทั้งหมด 15 คน

กลุ่มชุมชนโรงเรียน ข. ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนซึ่งได้เลือกแบบเจาะจงจำนวน 1 คน คือ รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประชาชนในชุมชนได้ใช้วิธีการเลือกแบบ snowball จำนวน 4 คน กรรมการสถานศึกษาได้เลือกแบบเจาะจงจำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 8 คน

2) กลุ่มโรงเรียน โดยผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง ดังนี้ กลุ่มโรงเรียน ก. มีผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 9 คน ประกอบด้วย ผู้จัดการโรงเรียนจำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 1 คน ครูจำนวน 7 คน กลุ่มโรงเรียน ข. มีผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 6 คน ประกอบด้วย ผู้จัดการโรงเรียนจำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 1 คน ครูจำนวน 4 คน

สำหรับผู้ให้ข้อมูลทั้งกลุ่มชุมชนและกลุ่มโรงเรียนรวมกันอย่างน้อย 10 คนต่อหนึ่งพื้นที่ ทั้งนี้ปริมาณอาจเพิ่มเติมเมื่อผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่

1.2 เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์ โดยตั้งแนวประเด็นคำถามตามขอบเขตการวิจัย แล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบก่อนทำการเก็บข้อมูล (ตัวอย่างแนวคำถามอยู่ภาคผนวก ข.)

1.3 การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลใน 2 พื้นที่ในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2549 - มีนาคม 2551 โดยแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรก ช่วงเดือนพฤศจิกายน 2549 - ตุลาคม 2550 ผู้วิจัยได้ไปเก็บข้อมูลทั่วไป และได้ติดตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2550 - มีนาคม 2551 ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บข้อมูลในพื้นที่เดือนละ 1 ครั้งแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลใน 2 พื้นที่ โดยใช้เวลาแต่ละพื้นที่อย่างน้อย 4 วัน

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งเป็นผลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงอุปนัย และเสนอข้อมูลเป็นคำบรรยาย

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น การประชุมครู การประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นต้น

2.1 การเก็บข้อมูล

จากการที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลของโรงเรียนทั้งสองแห่ง ทำให้ทราบว่าโรงเรียนมีกิจกรรมต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงได้เข้าไปสังเกตการณ์มีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

โรงเรียน ก. ผู้วิจัยได้สังเกตการณ์มีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมด้านงบประมาณ ในส่วนของการบริจาคเงิน กิจกรรมด้านบุคลากร และกิจกรรมด้านการบริหารทั่วไป ในด้านสถานที่ กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น วันปีใหม่ เป็นต้น

โรงเรียน ข. ผู้วิจัยได้สังเกตการณ์มีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมด้านวิชาการในด้านการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมด้านงบประมาณ ในส่วนของการบริจาคเงินให้ทุนการศึกษาแก่พระสงฆ์และสามเณร กิจกรรมด้านบุคลากร และกิจกรรมด้านการบริหารทั่วไป ในด้านการถวายภัตตาหารแด่ภิกษุและสามเณร กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

2.2 เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสังเกตในการเก็บข้อมูล โดยจะสังเกตสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านบริหารงานทั่วไป

ตอนที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน พระ
ปริยัติธรรม ในภาคใต้ ซึ่งใช้วิธีการวิจัยคือ การสัมภาษณ์

1. การสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนทั้ง
สองแห่ง

1.1 ผู้ให้ข้อมูล แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มชุมชน กลุ่มชุมชนโรงเรียน ก. ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนซึ่งได้เลือกแบบเจาะจง
จำนวน 3 คน คือ ประธานชุมชน รองประธานชุมชน และสมาชิกสภาเทศบาล ส่วนประชาชนใน
ชุมชนได้ใช้วิธีการเลือกแบบ snowball จำนวน 12 คน รวมทั้งหมด 15 คน

กลุ่มชุมชนโรงเรียน ข. ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนซึ่งได้เลือกแบบเจาะจงจำนวน 1 คน คือ
รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประชาชนในชุมชนได้ใช้วิธีการเลือกแบบ snowball จำนวน
4 คน กรรมการสถานศึกษาได้เลือกแบบเจาะจงจำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 8 คน

2) กลุ่มโรงเรียน โดยผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง ดังนี้ กลุ่มโรงเรียน ก. มีผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด
9 คน ประกอบด้วย ผู้จัดการโรงเรียนจำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 1 คน ครูจำนวน
7 คน กลุ่มโรงเรียน ข. มีผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 6 คน ประกอบด้วย ผู้จัดการโรงเรียนจำนวน 1 คน
ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 1 คน ครูจำนวน 4 คน

สำหรับผู้ให้ข้อมูลทั้งกลุ่มชุมชนและกลุ่มโรงเรียนรวมกันอย่างน้อย 10 คนต่อหนึ่งพื้นที่
ทั้งนี้ปริมาณอาจเพิ่มเติมเมื่อผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่

1.2 เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์ โดยตั้งแนวประเด็นคำถามตามขอบเขต แล้วนำไปให้
อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบก่อนทำการเก็บข้อมูล (ตัวอย่างแนวคำถามอยู่ภาคผนวก ข.)

1.3 การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลใน 2 พื้นที่ในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2549 - มีนาคม 2551
โดยแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรก ช่วงเดือนพฤศจิกายน 2549 - ตุลาคม 2550
ผู้วิจัยได้ไปเก็บข้อมูลทั่วไป และได้ติดตามไปเก็บข้อมูลให้ลึกซึ่งเพิ่มเติมขึ้น ในช่วงเดือน
พฤศจิกายน 2550 - มีนาคม 2551 ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บข้อมูลในพื้นที่เดือนละ 1 ครั้งแต่ละ
ครั้ง ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลใน 2 พื้นที่ โดยใช้เวลาแต่ละพื้นที่อย่างน้อย 4 วัน

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งเป็นผลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงอุปนัย และ
นำเสนอข้อมูลเป็นคำบรรยาย

ตอนที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน

1. การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง โดยผู้วิจัยได้โทรศัพท์นัดหมายวันและเวลาสนทนากลุ่ม แต่เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลบางท่านติดกิจธุระไม่สามารถมาร่วมสนทนากลุ่มได้จึงทำให้จำนวนผู้ให้ข้อมูลของโรงเรียนทั้งสองแห่งมีจำนวนไม่เท่ากัน

1.1 การสนทนากลุ่มโรงเรียน ก. จัดขึ้นในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2551 ณ ห้องพักครู โรงเรียน ก. ตั้งแต่เวลา 9.00-12.00 น.

1.1.1 ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย

1) กลุ่มชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชนจำนวน 3 คน ได้แก่ ประธานชุมชน สมาชิกสภาเทศบาล ตัวแทนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด 2 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดและนักวิชาการ ตัวแทนจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และนักวิชาการ 2 คน กรรมการสถานศึกษาจำนวน 1 คน ประชาชนจำนวน 2 คน รวมทั้งหมด 11 คน

2) กลุ่มโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูจำนวน 2 ท่าน รวมทั้งหมด 3 คน

1.2 การสนทนากลุ่มโรงเรียน ข. จัดขึ้นในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2551 ณ ห้องโรงเรียน ก. ตั้งแต่เวลา 9.00-12.00 น.

1.2.1 ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย

1) กลุ่มชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชนจำนวน 1 คน ได้แก่ ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด ตัวแทนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด 2 คน ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 1 คน กรรมการสถานศึกษาจำนวน 2 คน ประชาชนจำนวน 1 คน รวมทั้งหมด 6 คน

2) กลุ่มโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน

1.3 เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 มาวิเคราะห์และยกร่างแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มาใช้เป็นข้อมูลในการสนทนากลุ่ม (ตัวอย่างแนวคำถามอยู่ภาคผนวก ค)

1.4 การวิเคราะห์

ผู้วิจัยนำร่างแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคใต้ ที่ผ่านการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์ และนำเสนอเป็นแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคใต้

2. การสัมภาษณ์

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ร่างแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้แล้ว ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเพิ่มเติมทางโทรศัพท์

2.1 ผู้ให้ข้อมูล

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มของโรงเรียนทั้งสองแห่ง นอกจากนี้ยังมีประชาชนโรงเรียนละ 3 คน

2.2 เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์ โดยตั้งแนวประเด็นคำถามร่างแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ (ตัวอย่างแนวคำถามอยู่ภาคผนวก ค)

2.3 การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้โทรศัพท์สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในช่วงวันที่ 3 เมษายน 2550 - 25 เมษายน 2551

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งเป็นผลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงอุปนัย และนำเสนอข้อมูลเป็นคำบรรยาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ สามารถนำแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาไปใช้เพื่อให้เกิดความมีส่วนร่วมของชุมชน
2. หน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปประกอบพิจารณา กำหนดนโยบายวางแผน และพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา